

DEN DANSKE FRYGT FOR KONKURRENCE

Vores fokus på en samarbejdspræget og lighedsskabende folkeskole gør os bange for konkurrence. Først ødelagde konkurrencen fællesskabet, i dag ødelægger den også individet. Men måske kan inspiration fra sporten hjælpe os med at sparke konkurrenceforskrækkelsen langt væk.

Af Claus Holm, institutleder, DPU, Aarhus Universitet

Dansk folkeskoleideologi er at hylde værdien af samarbejde i kombination med forskellige strategier for lighed. Særligt siden 1970'erne har vi forsøgt at skabe lighed gennem uddannelse. Et eksempel på det stammer fra 1977, hvor daværende undervisningsminister Ritt Bjerregaard holdt forelæsningen "Nedbrydning af barrierer, opbygning af fællesskab" på Danmarks Lærerhøjskole. Her kritiserede hun en undervisning præget af individuel konkurrence, hvor den dygtiges præstation blev fremhævet på bekostning af den mindre dygtiges – specielt når en sådan konkurrence sættes i relief af et formaliseret bedømmelsessystem. Af samme grund beskrev Ritt Bjerregaard niveaudeling og selektion som fællesskabsnedbrydende i modsætning til et solidarisk fællesskab, for eksempel i form af skoleklassen som demokratisk fællesskab.

Folkeskoleloven fra samme årti, fra 1975, fik ikke formuleret et formål om social lighed. Til gengæld vandt demokratiet indpas. Af lovens formålsparagraf fremgår det både, at skolen 'forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokrati', og at 'skolens undervisning og hele dagligliv derfor skal bygge på åndsfrihed og demokrati'. Tanken var, at klassen skulle udgøre det centrale lære- og lighedssted for socialt bevidste demokrater. Og faktisk har 'undervisning uden selektion' – og uden produktion af en restgruppe – været et stabilt og succesfuldt programpunkt for den danske folkeskole de sidste 40-45 år.

Succesen blev for eksempel fejret i 2004, hvor magtudredningsrapporten, "Den vordende demokrat. En undersøgelse af skoleklassen som demokratisk lærested" fortalte os, at den danske skoleklasse var en samarbejdssucces. For kun et mindretal af

danske elever fra 4.-9. klasse oplevede meget konkurrence i klasserne. Alligevel havde man rundt om i landet fået den idé at afskaffe skoleklassen. Det udtrykte en af rapportens forfattere professor Bo Jacobsen bekymring for – særlig kritik fik Gentofte Kommunes fleksible skolesatsning SKUB (Gentofte kommunes skoleudviklings- og udbygningsprojekt i 1998-2007), idet Bo Jacobsen mente, at skolen fremmede asocial individudfoldelse ved at afskaffe klassen fysisk og ikke have klasselokaler.

Så dansk skoletradition er ikke kun at hylde værdien af samarbejde. Det er også at være bange for konkurrence og selektion. Ganske enkelt fordi vi vurderer disse fænomener som fællesskabsnedbrydende. Men betyder det, at konkurrence og selektion ikke eksisterer i skolen? Nej, de både eksisterer og har antaget nye former.

De eksisterer, fordi 'undervisning uden selektion' er en illusion. Men ideologien om det formår at skjule, at læreren altid gør brug af skelnen mellem dårlige og gode præstationer. Og måden, vi har skjult det på, er for det første, ved at vi foretrækker at tale om skolen som mere og andet end undervisning, nemlig som demokratisk fællesskab præget af ligestyrelse. Og for det andet ved at vi har skjult det gennem lærernes brug af anerkendende pædagogik, der stadig giver den enkelte selvverd i form af tillid til egne evner. Dertil kommer, at (frygten for) konkurrence og selektion i dag udtrykker sig på en ny måde. Årsagen er, at selektion fra overvejende at være skolens ansvar nu også er blevet elevernes og forældrenes. Således er det i dag en 'selv-selektion', hvor eleven skal vurdere sig selv, der præger skoleklasserne.

Det hænger sammen med en stadigt større brug af undervisningsdifferentiering – det bærende undervisningsprincip, som blev indført samtidig med enhedsskolen i 1993. Undervisningsdifferentiering giver ideelt set den enkelte elev de bedste muligheder – og

ansvar – for et optimalt læringsudbytte. Men fokuseringen på læringsudbytte giver os nye bekymringer. Nu for at præstationsorientering (eller mangel på samme) fører til selvødelæggelse. Pigerne bliver for ambitiøse (tolvtalspiger) og drengene for uambitiøse (taberdrenge).

Så, ja, i dansk skolesammenhæng er vi til stadighed bange for konkurrence og selektion. Først fordi det truede fællesskabet. Nu også fordi det truer individet. Så kan det overhovedet lade sig gøre officielt at kombinere konkurrence med samarbejde. Ja, det kan det, og det sker, når lærere tilrettelægger undervisningen ud fra læringsrelevante forskelle mellem eleverne. Udtrykt på anden vis: På deres eget niveau ved eleverne udmærket godt, hvem der er dygtige og mindre dygtige til de forskellige fag. Men de ved mindre om, hvordan de bliver bedre. Det kræver dygtige lærere, der for eksempel skaber, hvad man kan kalde et 'rivaliserende samarbejde' i grupper med elever med forskellige forudsætninger. En god metafor finder man måske indenfor golfsporten, hvor amatører og professionelle spiller sammen med og mod hinanden og mod sig selv. For sagen er den, at i golf har hver spiller sit handicap, og den kammeratlige bestræbelse er at reducere det. Hvorfor tale for denne type af rivaliserende samarbejde i skolen? Fordi det har sin berettigelse, både i forhold til dansk samarbejds tradition og i forhold til at forberede eleverne på at begå sig i en verden, der sætter pris på evnen til at indgå i konkurrencepræget samarbejde.

